

فصلنامه علمی- پژوهشی «پژوهش زبان و ادبیات فارسی»

شماره بیست و هشتم، بهار ۱۳۹۲: ۸۹-۱۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۴/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۶/۱۳

تحلیل محتوایی بیست سال بازنویسی مثنوی برای کودکان و نوجوانان (۱۳۶۹-۱۳۸۹)

مریم مقدم *

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مطالعه داستان‌های بازنویسی‌شده از مثنوی برای کودکان و نوجوانان در سال‌های ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ و شناسایی مشکلات آنها با توجه به معیارهای بازنویسی صورت گرفته است.

روش به کار رفته در این پژوهش تحلیل محتواست. نمونه آماری شامل ۶۳ داستان مثنوی است که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی نظام‌مند از بین ۱۶۰ داستان انتخاب شده است. برای گردآوری داده‌های پژوهش از سیاه‌ای استفاده شده که نویسنده آن را طراحی کرده است. تشویق نکردن مخاطب به شناخت مثنوی، تقویت نکردن حس کنجکاوی در پیگیری داستان، تعیین نکردن موقعیت داستان بازنویسی در مثنوی، بی‌توجهی به مضامین اصلی قصه‌ها در بافت مثنوی، استفاده نکردن از ابیات مثنوی در داستان، رعایت نکردن اصول و قواعد دستوری، املائی، رسم‌الخطی و اصول مهم ساده‌نویسی، همچنین کاربرد واژه‌ها و اصطلاحات دشوار متون کهن بدون شرح و توضیح، استفاده از تصاویر غیرجذاب، ضعف در طراحی و بی‌بهره بودن تصاویر از ارزش هنری، نداشتن صفحه ویژه معرفی مثنوی، نداشتن واژه‌نامه در مواردی که لازم است و طرح جلد و صفحه‌آرایی نامناسب در برخی کتاب‌ها، از مهم‌ترین مشکلات بازنویسی‌ها از نظر کیفیت محتوا، ساخت و پرداخت، زبان، تصویر و شیوه ارائه است.

واژه‌های کلیدی: بازنویسی، ادبیات کودکان و نوجوانان، مثنوی مولوی و تحلیل محتوا.

* کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد واحد تنکابن

ma_moghadam2000@yahoo.com

مقدمه

ادبیات کشورها مایهٔ مباحث ملت‌هاست و ادبیات غنی و متون کلاسیک فارسی، سرمایه‌های ملی و مایهٔ افتخار ایرانیان محسوب می‌شود. کودکان و نوجوانان ایران که بیشترین جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند، میراث‌دار سرمایه‌های ملی و فرهنگی این سرزمین هستند. از آنجا که زبان متون کهن با زبان جاری امروز متفاوت است، شایسته است با بازگرداندن متون نظم و نثر گذشته به زبان قابل فهم امروز، زمینه را برای ارتباط بیشتر کودکان و نوجوانان با این آثار ایجاد کرد. با نگاهی به کارنامهٔ نشر ادبیات کودک و نوجوان روشن می‌شود که هر روز بر تعداد آثار بازنویسی افزوده می‌شود، به طوری که در سال ۱۳۶۹ تنها یک داستان از مثنوی و در سال ۱۳۸۸، ۶۲ عنوان به چاپ رسیده است. اما باید دید این آثار تا چه میزان با معیار کتاب‌های مناسب هماهنگی دارد و اصول بازنویسی و تولید کتاب مناسب در آنها تا چه میزان رعایت شده است و آیا پژوهش‌های نظری نیز همگام با رشد این آثار صورت گرفته است یا خیر.

بررسی پیشینهٔ موضوع، وجود پژوهش‌های اندک در این زمینه را نشان می‌دهد. پس از پژوهش هاشمی‌نسب (۱۳۶۶) که در واقع اولین پژوهش در این زمینه است، بین سال‌های ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۰، تحقیقات مورد توجهی در مورد بازنویسی برای کودکان و نوجوانان انجام نشده است. در دههٔ ۸۰ پژوهش در این زمینه وسیع‌تر شده و چند پایان‌نامه با این موضوع نوشته شده است؛ در حالی که هیچ‌یک از این پژوهش‌ها، وضعیت بازنویسی را بررسی جامع نکرده است و نمی‌توان مقایسه کرد که در چه سال‌هایی بازنویسی‌ها موفق‌تر بوده‌اند. شیوه‌های درست بازنویسی و معیارهای ارزیابی بازنویسی برای کودکان نیز در این آثار بررسی نشده است. تنها در پایان‌نامهٔ هاشمی‌نسب (۱۳۶۶)، وضعیت بازنویسی‌ها در ۱۳۷ اثر از ضعیف تا عالی درجه‌بندی شده است و معیارهای بازنویسی درست مورد نظر قرار گرفته است.

شیوهٔ پژوهشی تحقیقات انجام شده، بیشتر توصیفی است و بر نقد ذوقی استوار است؛ به جز نصر اصفهانی (۱۳۸۸) که الگویی برای نقد و بررسی داستان‌ها طراحی کرده و آن را بر بیست داستان بازنویسی اجرا کرده است. با توجه به اهمیت متون کهن

و بازنویسی از آنها برای کودکان، به نظر می‌رسد همچنان نیاز به پژوهش‌های کیفی در این زمینه ضروری است و جای خالی آن احساس می‌شود.

آنچه پژوهش حاضر را از پژوهش‌های مشابه آن در سال‌های اخیر متمایز می‌کند، در درجه اول نوع و شیوه پژوهش است که بر تحلیل محتوا استوار است و به روش کمی و کیفی صورت گرفته است. علاوه بر این سعی بر آن شده است تا در این پژوهش آثار بازنویسی شده در سال‌های ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ از شاهنامه و مثنوی ارزیابی گردد و در مقایسه با یکدیگر مشخص شود که کدام یک از این بازنویسی‌ها، کیفیت بهتری دارد و آثار برجسته‌تر معرفی گردد. علاوه بر این با سیاهه^۱ واری^۱ که طراحی شده است، سایر آثاری که از این پس از شاهنامه و مثنوی به چاپ می‌رسد قابل ارزیابی خواهد بود. همچنین با استفاده از این سیاهه و الگو گرفتن از آن، سایر پژوهشگران می‌توانند سیاهه‌هایی مشابه طراحی و برای دیگر آثار کودک و نوجوان از آن استفاده کنند.

بازنویسی: تعاریف، اصول

بازنویسی یکی از شیوه‌های مفید آشنا کردن کودکان و نوجوانان و پیوند دادن آنها با ادبیات کهن ایرانی است. بازنویسی یعنی به زبان امروزی درآوردن متون کهن فارسی، به طوری که کهنگی زبان اثر کهن گرفته شود (پایور، ۱۳۸۰: ۱۴). جمالی معتقد است: «بازنویسی از ادبیات کهن برای کودکان و نوجوانان، روشی است برای فراهم کردن یا خلق و آفرینش آثار ادبی برای کودک و نوجوان با استفاده از متون کهن، به طوری که ارکان هویتی یا موضوعی اثر پیشین در اثر جدید حفظ شود. در این روش، اثر کهن برای کودک مناسب‌سازی می‌شود. مناسب‌سازی می‌تواند شامل زبان و یا هر یک از عناصر ساختاری اثر کهن باشد» (۱۳۹۰: ۳).

به عبارت دیگر می‌توان گفت بازنویسی، روشی است که نویسندگان و شاعران از دوران کهن تاکنون از آن استفاده کرده‌اند و از طولانی‌ترین کلام نظم یعنی مثنوی تا کوتاه‌ترین لفظ یعنی شعر در یک مصراع، این روش کاربرد داشته است و بزرگان ادب فارسی با این روش آشنا بوده‌اند. کهن‌ترین سند متقن در این مورد، شاهنامه فردوسی،

---

1. check list

۹۲ / پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۳۹۲
مثنوی معنوی و ابیات حافظ و دیگر آثار گوناگون ادب فارسی است (پایور، ۱۳۸۰: ۱۵-۱۷).

بازنویسی را گاه به معنی ساده کردن زبان اثر دانسته‌اند؛ اما باید گفت بوده‌اند کسانی که تنها به این جنبه از کار بسنده نکرده‌اند و با شخصیت‌پردازی و فضاسازی مناسب به اثر، جلوه دیگری داده‌اند که این نوع بازنویسی را خلاقانه نام نهاده‌اند. در این نوع بازنویسی، نویسنده به اثر رنگ و جلایی دیگر می‌دهد اما ساختار و معنا و مفهوم اثر دگرگون نمی‌شود (توزنده‌جانی، ۱۳۸۷: ۲۲).

پرسش‌های پژوهش

۱. کیفیت محتوا، ساخت و پرداخت، زبان و شیوه نگارش، تصویر و ارائه داستان‌های بازنویسی‌شده از مثنوی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ چگونه است؟
۲. برترین داستان‌های بازنویسی‌شده از مثنوی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ کدام‌اند؟

روش پژوهش

در این پژوهش برای بررسی محتوای داستان‌های بازنویسی‌شده از مثنوی برای کودکان و نوجوانان، از روش تحلیل محتوا به دو شیوه کمی و کیفی استفاده شد. تحلیل محتوا، روشی پژوهشی است برای استنباط داده‌های مربوط به متن. هدف تحلیل مانند همه روش‌های پژوهشی، فراهم آوردن شناخت، بینش نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل است (کریپندورف^۱، ۱۳۸۳: ۲۵). این شیوه به دو روش کمی و کیفی و گاهی ترکیبی از هر دو روش به کار می‌رود و از انواع زیادی از روش‌های تحلیلی برای تولید یافته‌ها و به کارگیری آنها استفاده می‌کند (گیون^۲، ۲۰۰۶: ۳۸۰). این شیوه عبارت است از طبقه‌بندی، تلخیص، تحلیل نظام‌مند بسامد واژه‌ها، عبارات و مفاهیم در کتاب‌ها، مقالات و روزنامه‌ها برای پی بردن به تمایلات، خط‌مشی‌ها، نظریات و عقاید گوینده، نویسنده و سازمان مورد تحقیق (خیشوند، ۱۳۸۶: ۴۲)؛ بدین معنی که از روش تحلیل محتوا برای

1. Krippendorff
2. Given

تحلیل محتوایی بیست سال بازنویسی مثنوی ... / ۹۳
یافتن بسامد واژه‌های متون در موضوعی خاص استفاده می‌شود (آلن و رسر^۱، ۱۹۹۰: ۲۵۱-۲۶۲).

در پژوهش حاضر ابتدا سیاهه^۲ واری طرحی شد و پرسش‌هایی در مورد محتوا، کیفیت ساخت و پرداخت، کیفیت زبان و شیوه نگارش، کیفیت تصویر و کیفیت ارائه در نظر گرفته شد و با مطالعه هر عنوان کتاب که واحد تحلیل در نظر گرفته شده است، به این پرسش‌ها پاسخ داده شد و در نهایت پژوهشگر با استفاده از توصیف‌های آماری و جدول‌های توزیع فراوانی، نتایج کار را تحلیل کرده است. آلفای کرونباخ سیاهه^۲ واری، برابر با ۰/۶۵۸ است که پایایی مناسب سؤالات پرسشنامه را به اثبات می‌رساند. همچنین ده تن از اساتید، روایی سیاهه را تأیید کرده‌اند. ۶۳ داستان بازنویسی شده از مثنوی در این پژوهش بررسی شد که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی نظام‌مند از بین ۱۶۰ عنوان بازنویسی، انتخاب شده است.

تحلیل داده‌ها

در پاسخ به کیفیت محتوای داستان‌های بازنویسی شده^۳ مثنوی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹، هجده شاخص ارزیابی شد که عبارت‌اند از: میزان وفاداری بازنویسی به اثر اصلی، تشویق خواننده به خواندن و شناخت متن اصلی، تقویت حس کنجکاوی، وجود نتیجه‌گیری و پند و اندرز مستقیم یا نبود آن، تقویت روحیه محبت و مهربانی، اشاعه رفتار غیراخلاقی، استفاده از تعابیر خشن و زشت، ترویج جنبه‌های خرافی، ترویج مذهب و کیش و آیین خاص، ایجاد روحیه یأس و ناامیدی در خواننده، مناسب بودن فهم داستان بازنویسی شده برای گروه سنی مخاطب، آشنا کردن خواننده با افکار و عقاید عرفانی، ارائه مفاهیم عرفانی مناسب با سن مخاطب، استفاده بازنویس از شگرد حکایت در حکایت به شیوه مثنوی، قابل فهم بودن حکایت‌های متعدد در یک داستان برای مخاطب، آوردن نام حکایت اصلی که بازنویسی بر اساس آن صورت گرفته، تعیین محل قرار گرفتن قصه در دفترهای شش‌گانه مثنوی و موفق بودن بازنویس در انتقال پیام‌های اخلاقی و تربیتی.

---

1. Allen, Bryce & Reser, David

۹۴ / پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۳۹۲
داده‌های گردآوری شده درباره‌ی کیفیت محتوای داستان‌های بازنویسی شده از مثنوی نشان داد که:

از مجموع ۶۳ داستان، ۴۹ داستان به اصل اثر وفادار بوده‌اند و این امر در ۱۴ داستان دیده نمی‌شود. از نظر تشویق خواننده به شناخت متن اصلی (مثنوی) نیز در ۱۵ داستان، ضعف وجود دارد و ۴۸ داستان، خواننده را به شناخت مثنوی تشویق کرده‌اند. وجود نتیجه‌گیری و پند و اندرز مستقیم نیز در ۱۵ داستان دیده می‌شود و در ۴۸ داستان پند و اندرز مستقیم وجود ندارد.

در مورد داستان‌های بازنویسی از مثنوی علاوه بر تشویق نکردن خواننده به شناخت و خواندن متن اصلی (مثنوی) که در ۱۵ داستان (۲۳/۸ درصد) دیده می‌شود، مشکل دیگری که به چشم می‌خورد وجود نتیجه‌گیری و پند و اندرز مستقیم در داستان است که در ۱۵ داستان بازنویسی وجود دارد. در ارزیابی کتاب‌های کودک و نوجوان گفته شده است که پند و اندرز مستقیم در آن جایی ندارد^(۱). حجازی می‌گوید: «ساخت و پرداخت مطلب باید به گونه‌ای باشد که بتواند خواننده را به نتیجه لازم برساند، به نحوی که هیچ نیازی به نتیجه‌گیری مستقیم و پند و شعار نباشد» (۱۳۸۲: ۱۰۶).

اشاعه رفتار غیراخلاقی و اعمال شخصیت‌های منفی، استفاده از تعبیر خشن و زشت و واژه‌های غیراخلاقی و ترویج مذاهب خاص در این ۶۳ داستان مشاهده نشد. علاوه بر این باید گفت در ۳۲ داستان بازنویسی، خواننده علاوه بر خواندن داستان با افکار و عقاید عرفانی آشنا نمی‌شود و در ۲۶ داستان این امر محقق شده است. در ۵۹ داستان، نام داستان و حکایتی که بازنویسی بر اساس آن صورت گرفته، ذکر نشده است. در ۶۰ داستان نیز تعیین نشده است که بازنویسی مربوط به کدام دفتر مثنوی است.

مهم‌ترین نکته در مورد داستان‌های مثنوی آن است که این کتاب، تنها مجموعه‌ای از داستان و حکایت نیست بلکه اثری است عرفانی که مفاهیم بلندی در لابه‌لای داستان‌های آن نهفته است و مولانا داستان را وسیله‌ای قرار داده است برای بیان افکار بلند خویش. بنابراین آوردن داستان‌ها بدون اشاره به عقاید بلند نویسنده را می‌توان از معضلات اینگونه داستان‌ها به‌شمار آورد. البته بدیهی است که بیان و انتقال کامل مفاهیم عرفانی در کتاب‌های کودکان، روا و امکان‌پذیر نیست. با این حال اشاره به فحوای اصلی کلام، خالی از لطف نیست. به همین منظور لازم است تا نویسندگان آثار

بازنویسی در درجه اول با این آثار آشنایی کامل تری پیدا کنند، آنگاه دست به بازنویسی این نوع آثار بزنند. درست است که مثنوی کتابی است که با مخاطبان گوناگون از هر قشر و هر گروه سنی ارتباط برقرار می کند، اما نویسنده‌ای که وظیفه آشنا کردن کودک و نوجوان با این نوع آثار را برعهده دارد، لازم است آشنایی عمیق تر و دقیق تری با این آثار داشته باشد تا در انتقال مفاهیم موفق شود.

برای مثال «داستان‌های مثنوی» از محمدی/شتهاردی (۱۳۶۹)، مجموع ۲۳۰ حکایت از حکایات مناسب مثنوی است که به زبان ساده و روان بازنویسی شده است. در فهرست هر جلد، نویسنده مشخص کرده است که هر داستان از کدام دفتر مثنوی است. در لابه‌لای متن از اشعار مثنوی نیز استفاده شده است و واژه‌های نامفهوم معنا شده است. البته نویسنده، هر داستان را نتیجه‌گیری کرده است و معنا و مفهوم عرفانی و فلسفی حکایات را نیز آورده است که نتیجه‌گیری مستقیم و کیفیت ارائه نامناسب و نداشتن تصویر در کتاب، از ضعف‌های این مجموعه است.

در پاسخ به این سؤال که «کیفیت ساخت و پرداخت داستان‌های بازنویسی شده مثنوی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ چگونه است؟»، چهار سؤال در سیاهه واری مطرح شد که در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی و درصد فراوانی شاخص‌های ارزیابی کیفیت

ساخت و پرداخت بازنویسی‌های مثنوی

شاخص‌های کیفیت ساخت و پرداخت	خیر	بله	مصادق ندارد	مجموع
قابل فهم و پذیرش بودن تعداد حوادث داستان، با توجه به گروه سنی مخاطب	۲	۶۱	۰	۶۳
	٪ ۳/۲	٪ ۹۶/۸	٪ ۰/۰	٪ ۱۰۰/۰
قابل فهم و پذیرش بودن تعداد شخصیت‌های داستان با توجه به گروه سنی مخاطب	۰	۶۳	۰	۶۳
	٪ ۰/۰	٪ ۱۰۰/۰	٪ ۰/۰	٪ ۱۰۰/۰
استفاده از اشعار متون کهن لابه‌لای داستان	۳۳	۳۰	۰	۶۳
	٪ ۵۲/۴	٪ ۴۷/۶	٪ ۰/۰	٪ ۱۰۰/۰
در نظر گرفتن فهم و درک گروه سنی مخاطب در استفاده از اشعار متون کهن	۱۴	۱۷	۳۲	۶۳
	٪ ۲۲/۲	٪ ۲۷/۰	٪ ۵۰/۸	٪ ۱۰۰/۰

بررسی شاخص‌های کیفیت ساخت و پرداخت کتاب‌های داستان بازنویسی‌شده از مثنوی در جدول ۱ نشان می‌دهد که:

در تمامی داستان‌های بازنویسی‌شده از مثنوی، تعداد شخصیت‌های داستان با توجه به گروه سنی مخاطب قابل فهم و پذیرش هستند. در ۳۳ داستان، از اشعار مثنوی در متن داستان استفاده نشده است. بنابراین نقطه قوت این داستان‌ها نیز در قابل پذیرش بودن تمامی شخصیت‌ها و نقطه ضعف آنها در استفاده نکردن از اشعار مثنوی در لابه‌لای متن است.

کتاب «خرباشم بهتر است» مهری ماهوتی (۱۳۸۸)، کتاب دیگری است که برای گروه سنی «ب» نوشته شده، اما به نظر می‌رسد برای گروه سنی «ج» مناسب‌تر است. نویسنده از زبان آهنگین در متن استفاده کرده اما این زبان آهنگین از آنجایی که مخاطب را با سبک مثنوی آشنا نمی‌کند، چندان مناسب نیست و به جای آن بهتر بود که از اشعار ساده مثنوی در لابه‌لای داستان استفاده می‌شد. از جمله اشعاری که در متن آمده است چنین است:

آب و آب و آب آوردم   شربت و گلاب آوردم
پاک و زلال و گوارا   هدیه خوب خدا
هدیه‌های از آسمان   بپر و بخور نوش جان
(ماهوتی، ۱۳۸۸: ۴)

این زبان، مناسب داستان‌های مثنوی نیست و کمکی به خواننده در شناخت مثنوی نمی‌کند.

/مینی (۱۳۸۹) داستان «آینه» را از دفتر اول مثنوی به شیوه بازنویسی ساده به چاپ رسانده است. نویسنده به درستی از عهده ساخت و پرداخت داستان برنیامده است و کنش داستانی به درستی صورت نگرفته است. انتهای داستان هم خواننده را که گروه سنی «ب» و «ج» است، به نتیجه لازم نمی‌رساند. اشعاری هم که در انتهای کتاب آمده است با توجه به اینکه معنا نشده است و مناسب گروه سنی مخاطب نیست، کمکی به فهم خواننده نمی‌کند.

در پاسخ به اینکه «کیفیت زبان و شیوه نگارش داستان‌های بازنویسی شده مثنوی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ چگونه است؟»، نه سؤال ارزیابی شد که در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: توزیع فراوانی و درصد فراوانی شاخص‌های ارزیابی کیفیت زبان و نگارش بازنویسی‌های مثنوی

مجموع	مصادق ندارد	بله	خیر	شاخص‌های ارزیابی کیفیت زبان و نگارش
۶۳	۰	۵۹	۴	رعایت اصول و قواعد دستوری زبان فارسی
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۰/۰	٪ ۹۳/۷	٪ ۶/۳	
۶۳	۰	۵۰	۱۳	دقت کافی در املا صحیح کلمات
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۰/۰	٪ ۷۹/۴	٪ ۲۰/۶	
۶۳	۰	۳۶	۲۷	استفاده از رسم‌الخط یکسان در کل اثر
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۰/۰	٪ ۵۷/۱	٪ ۴۲/۹	
۶۳	۰	۲۹	۳۴	رعایت شدن اصول مهم ساده‌نویسی برای کودکان با توجه به گروه سنی
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۰/۰	٪ ۴۶/۰	٪ ۵۴/۰	
۶۳	۳۰	۱۸	۱۵	معنی شدن واژه‌ها و اصطلاحات نامأنوس
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۴۷/۶	٪ ۲۸/۶	٪ ۲۳/۱۸	
۶۳	۲	۵۷	۴	استفاده بجا از زبان محاوره
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۳/۲	٪ ۹۰/۵	٪ ۶/۳	
۶۳	۱	۵۵	۷	توجه به بار فرهنگی مثبت و منفی لغات و کارایی آنها
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۱/۶	٪ ۸۷/۳	٪ ۱۱/۱	
۶۳	۰	۶۱	۲	استفاده نکردن از واژه‌ها و اصطلاحات دشوار زبان کهن در متن
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۰/۰	٪ ۹۶/۸	٪ ۳/۲	
۶۳	۰	۱۰	۵۳	گویا بودن سبک اثر قدیم با حفظ روح اثر در عین سادگی
٪ ۱۰۰/۰	٪ ۰/۰	٪ ۱۵/۹	٪ ۸۴/۱	

داده‌ها در جدول ۲ نشان می‌دهد که:

از تعداد ۶۳ داستان بررسی شده، ۱۳ داستان در املای صحیح کلمات دقت کافی به عمل نیآورده‌اند. ۲۷ داستان از رسم‌الخط یکسان استفاده نکرده‌اند. ۳۴ داستان اصول مهم ساده‌نویسی را با توجه به گروه سنی مخاطب در نظر نگرفته‌اند. ۵۳ داستان نیز چندان به سبک مثنوی پایبند نیستند و روح اثر را منتقل نمی‌کنند. تنها نقطه قوتی که به نظر می‌رسد این است که تنها در دو داستان از واژه‌ها و اصطلاحات دشوار متون کهن که برای کودکان و نوجوانان قابل فهم نیست، استفاده شده است و در ۶۱ داستان، این واژه‌ها و اصطلاحات به کار نرفته است.

ماهوتی (۱۳۸۸) در داستان «آرزو»، قصه مردی را که از موسی خواست تا زبان بهایم را به وی درآموزد، به شیوه ساده بازنویسی کرده است. در این کتاب، به کارایی درست واژه‌ها و عبارات توجه کافی نشده است. در صفحه ۴ می‌گوید: «مرا صدا کرد: آفاجان! من که نمی‌خواهم زبان همه حیوانات دنیا را بفهمم. زبان همین سگ و خروس خودم را بدانم کافی است. اینها تنبلند. تن‌پرورند. از خانه بیرون نمی‌روند...». این جملات چندان ربطی به داستان ندارد. یا در جای دیگر در صفحه ۱۰ آمده است: «خروس گفت: جان من! آرام باش. سروصدا نکن داداش. صاحب‌خانه، خدمتکار را به بازار برد چه غم! همین فردا فریاد می‌زنند که صاحب‌خانه مرد». لحن آهنگینی که در متن آمده است، چندان مناسب فضای داستان‌های مثنوی نیست.

در مقایسه نتایج حاصل از بررسی زبان و شیوه نگارش داستان‌ها، این نتیجه حاصل شد که بازنویسان به ویژگی‌ها و توانایی‌های زبانی مخاطبان خود در مراحل سنی مختلف کم‌توجه بوده، پایبندی چندانی به توضیح کلمات و اصطلاحات نامفهوم و به کارگرفتن زبان سلیس و روان متناسب با توانایی خوانندگان نشان نداده‌اند.

حجازی می‌گوید: «ادبیات به وسیله زبان بیان می‌شود و امکانات و محدودیت‌های آن، شکل نهایی ادبیات را می‌سازد و برعکس ادبیات نیز شکل زبان را تبیین می‌کند. نویسندگان برای آفریدن موقعیت‌ها، طرح وقایع و توصیف شخصیت‌ها، زبان را آگاهانه به خدمت می‌گیرند.» (۱۳۸۲: ۹۷) وی در ادامه می‌گوید: «از شرایط اصلی سبک مناسب برای کودکان، انطباق سبک نگارش با موضوع مورد بحث است. اگر در افسانه‌ها می‌توان زبانی

تحلیل محتوایی بیست سال بازنویسی مثنوی ... / ۹۹

پراز تمثیل به کار برد، در کتاب‌های علمی و غیرداستانی باید زبان ساده و کلمات دقیق و بدون ابهام به کار رود» (حجازی، ۱۳۸۲: ۹۹).

بزرگ‌ترین مشکلات زبانی داستان‌های بازنویسی‌شده مثنوی، عبارت‌اند از: زبان آثار، گویای سبک مثنوی نیست. اصول مهم ساده‌نویسی با توجه به گروه سنی رعایت نشده است. رسم‌الخط در کل اثر یکسان نیست. در متن این آثار، واژه‌ها و اصطلاحات نامأنوس به کار رفته است. در املا صحیح کلمات، دقت کافی به عمل نیامده است. و بالاخره اینکه در استفاده از لغات، به بار فرهنگی مثبت یا منفی آنها توجه نشده است. اینک به نمونه‌هایی از این مشکلات اشاره می‌شود:

کتاب «مارگیر و اژدها» اثر پناهی‌آذر (۱۳۸۸)، کتاب دیگری است که در قطع رحلی و برای گروه سنی «ب» و «ج» نوشته شده است. این کتاب از نمونه‌های بازنویسی خلاق است اما در انتخاب اشعار در متن، دقت کافی به عمل نیامده است و فهم آن برای گروه سنی مخاطب دشوار است. املا صحیح کلمات در بسیاری از موارد رعایت نشده است. اشعاری هم که در متن آمده، درست معنی نشده است. برای مثال در معنی بیت زیر چنین آمده است:

«آدمی کوهی است چون مفتون شود کوه اندر مار حیران چون شود
خویشتن نشناخت مسکین آدمی از فزونی آمد و شد در کمی
اگر آدم عاشق شود، مثل کوه بزرگ می‌شود. یک کوه در برابر مار شگفت‌زده نمی‌شود.»

در حالی که معنی بیت بر اساس شرح مثنوی چنین است: «انسان همانند کوه است. چگونه ممکن است که کوه فریب بخورد؛ چگونه ممکن است که کوه حیران مار شود» (گولپینارلی، ۱۳۷۴، ج ۳: ۱۰۴).

قاسم‌زاده (۱۳۸۹) در «داستان‌های مثنوی»، مجموعه‌ای از حکایت‌های شش دفتر را به صورت بازنویسی ساده همراه با تحلیل کوتاهی در پایان هر حکایت آورده است. برخی از داستان‌ها مناسب گروه سنی کودک و نوجوان نیست؛ از جمله «آن دلقک که فاحشه‌ای نکاح کرد» که از دفتر دوم انتخاب شده و در صفحه ۱۵۹ آمده است. در این

۱۰۰ / پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۳۹۲

داستان به بار مثبت و منفی لغات توجه نشده است و انتخاب حکایت‌ها با توجه به گروه سنی مخاطب مناسب نیست. مثلاً در جایی آمده است: «من هم خودم نمی‌دانستم تا اینکه این بچه‌های مادر فلان شده به من خبر دادند. من طوری به کارم مشغول بودم و با درس آنها سرگرم شده بودم که خبر نداشتم این بیماری سخت در بدنم افتاده است» (قاسم‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۵۹).

در پاسخ به اینکه «کیفیت تصاویر داستان‌های بازنویسی‌شدهٔ مثنوی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ چگونه است؟»، نه سؤال در سیاههٔ واری مطرح شد. برخورداری تصاویر از ارزش هنری، پیوند منطقی متن با تصاویر به کار رفته، کمک تصاویر به درک بهتر نوشته و تأثیرگذاری در خواننده، تناسب تصاویر به کاررفته با قدرت درک خواننده با توجه به گروه سنی، منعکس کردن تصاویر حال و هوای زمان ماجرای کتاب، مربوط بودن چهره و شخصیت، لباس و سایر عناصر تصویر به فرهنگ داستان، آمیخته نشدن تصاویر و نوع قرار گرفتن آن در صفحه به گونه‌ای که خواننده را آزار ندهد، تشویق تصاویر به خواندن خواننده و برخورداری از جذابیت لازم، نداشتن ضعف در طراحی تصاویر انسانی و حیوانی از نظر ساخت و طراحی و آناتومی، از جمله مواردی است که در این حوزه بررسی شده است.

داده‌های پژوهش نشان می‌دهد که:

از ۶۳ داستان مثنوی، ۵۴ داستان، مصور است و بقیه بدون تصویر به چاپ رسیده است. از این تعداد، ۳۱ داستان جذابیت لازم را ندارد و خواننده را به خواندن متن تشویق نمی‌کند. در ۲۹ داستان نیز در طراحی تصاویر انسانی و حیوانی از نظر ساخت و طراحی و آناتومی، ضعف وجود دارد. در ۲۵ داستان نیز تصاویر، ارزش هنری ندارد. نقطهٔ قوت تصاویر این داستان‌ها در این است که در تمام داستان‌های بررسی‌شده، تصویر و متن با هم آمیخته نشده است و نوع قرار گرفتن آن به گونه‌ای است که خواننده را آزار نمی‌دهد. از سوی دیگر در ۵۱ داستان، تصاویر به گونه‌ای است که با قدرت درک خواننده با توجه به گروه سنی تناسب دارد.

در پاسخ به اینکه «کیفیت ارائه داستان‌های بازنویسی‌شدهٔ مثنوی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۸۹ چگونه است؟»، ده سؤال در سیاههٔ واری مطرح شد. تناسب قطع کتاب با گروه

سنی مخاطب، کیفیت بالای جنس و نوع کاغذ، مناسب بودن حروف چاپی و نوع و اندازه قلم انتخاب شده در متن با توجه به گروه سنی مخاطب، ارزنده بودن کیفیت چاپ کتاب، مناسب بودن تعداد صفحات کتاب با حوصله خواننده، مناسب بودن طرح روی جلد و صفحه‌آرایی کتاب و موفقیت در جلب مخاطب، مواردی است که در بررسی کیفیت ارائه داستان‌ها مورد توجه قرار گرفته است. به اعتقاد حجازی، مناسب بودن صفحه‌آرایی، تنظیم مقدار نوشته و تصویر در صفحه و حفظ نسبت این دو، به مقدار جای سفید در هر صفحه از متن است. درشتی حروف کتاب باید متناسب با موضوع کتاب و قدرت خواندن کودک باشد. کودکان از مطالعه حروف ریز و درهم ناتوانند و کتاب‌های آنها باید دارای صفحات کم و حروف درشت و واضح باشد تا خواندن را برایشان امری لذت‌بخش سازد (۱۳۸۲: ۸۰).

داده‌های حاصل از ارائه کتاب‌ها نشان می‌دهد که از ۶۳ داستان بررسی‌شده، ۴۴ داستان، صفحه‌ای شامل معرفی مثنوی و نیز زندگی‌نامه و معرفی آثار مولوی ندارند. در ۴۰ داستان، طرح روی جلد و صفحه‌آرایی کتاب مناسب نیست. در ۳۷ داستان نیز جلد و صحافی کتاب، کیفیت بالایی ندارد و واژه‌نامه برای کتاب‌ها در نظر گرفته نشده است. نقطه قوت این داستان‌ها این است که در ۶۰ داستان، تعداد صفحات متناسب با حوصله خواننده است و تنها در ۳ داستان این تناسب وجود ندارد.

در پاسخ به سؤال ششم پژوهش مبنی بر اینکه «برترین داستان‌های بازنویسی‌شده از مثنوی کدامند؟»، از مجموع امتیازات کسب‌شده از کل سؤالات موجود در سیاهه واری (۵۰ شاخص) استفاده شد و نتایج پژوهش نشان داد که هیچ‌یک از داستان‌های بازنویسی‌شده از مثنوی، امتیاز کامل را کسب نکرده‌اند. از آنجا که تعیین ملاک‌ها و امتیازات، امری قراردادی است و تاکنون سیاهه استاندارد و امتیازدهی مقبولی عرضه نشده، با عنایت به مصادیق و ۵۰ شاخص سیاهه واری، امتیاز کامل برای داستان‌های مثنوی را ۵۰ در نظر گرفته‌ایم. موفق‌ترین داستان مثنوی، یک داستان با ۴۵ امتیاز بوده است. ضعیف‌ترین داستان بازنویسی‌شده از مثنوی، «داستان‌های ماندگار ایرانی» از امینی (۱۳۸۹) با کسب ۱۶ امتیاز است.

۱۰۲ / پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۳۹۲
 ده داستان بازنویسی شده از مثنوی که بالاترین امتیاز را کسب کرده‌اند، در جدول ۳ معرفی شده‌اند.

جدول ۳: برترین کتاب‌های داستان بازنویسی شده از مثنوی

رتبه	پدیدآورنده	عنوان	امتیاز کل
۱	مجید ملامحمدی	آرزوی بزرگ، خیلی بزرگ (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۴۵
۲	جعفر ابراهیمی	بازار عطاران (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۴۳
۳	فیروزه گل محمدی	شغالی که در خم رنگ افتاد، حکایت شغال و طاووس	۴۳
۴	مهدی فیروزان	حکایت طوطی و بازرگان بر اساس قصه‌ای از مثنوی مولوی	۴۲
۵	فرشته سرلک	جناب شغال رنگ ما را دزدیده	۴۲
۶	مصطفی رحماندوست	راز آن درخت (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۴۱
۷	فریبا کلهر	با مثنوی پشت چراغ قرمز	۴۰
۸	رضا شیرازی	قصه‌های مثنوی	۳۹
۹	امید پناهی آذر	اردشیر و درخت زندگی	۳۹
۱۰	مرجان فولادوند	نقاشان چینی و رومی (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۳۸

نتیجه‌گیری

همیشه خواندن را نباید ناشی از بی‌علاقگی دانست. محتوا، نحوه‌ی عرضه، زبان و بیان آثاری که در اختیار خوانندگان قرار می‌گیرد در ایجاد علاقه‌مندی بسیار مؤثر است. خواندن گاه اعتراضی است به محتوای آثار و کیفیت نازل آنها. خواندن غیرموظف عملی است داوطلبانه، از این‌رو فرد باید با آثاری روبه‌رو باشد که در او ایجاد علاقه‌مندی به وجود آورد. در ارزیابی داستان‌های بازنویسی از مثنوی، این نتیجه حاصل شد که متأسفانه بسیاری از نویسندگان، شیوه‌های درست بازنویسی را رعایت نکرده‌اند و شاهد چاپ آثاری با کیفیت نازل هستیم.

درباره‌ی کیفیت محتوای داستان‌های بازنویسی از مثنوی علاوه بر تشویق نکردن خواننده به شناخت و خواندن متن اصلی (مثنوی)، مشکل دیگری که به چشم می‌خورد، وجود نتیجه‌گیری و پند و اندرز مستقیم در داستان است.

علاوه بر اینها تعیین نکردن جایگاه داستان در دفترهای شش گانه مثنوی، مشکل دیگری است که در ۶۰ داستان به چشم می‌خورد. در ۵۹ داستان نیز ذکر نشده که بازنویسی بر اساس کدام داستان صورت گرفته است.

مهم‌ترین نکته از حیث محتوا، بی‌توجهی بازنویسان به مفاهیم اصلی مثنوی یعنی آموزه‌های عرفانی آن است که ضرورت دارد هرچند به طور سطحی و کم‌عمق، در داستان‌ها به این مفاهیم پرداخته شود.

اما مشکل اصلی که در بررسی ساخت و پرداخت داستان‌های مثنوی به چشم می‌خورد، استفاده نکردن از اشعار مثنوی در لابه‌لای داستان است. در مورد زبان و شیوه نگارش داستان‌های مثنوی، بزرگ‌ترین مشکلات داستان‌ها را می‌توان به ترتیب چنین ذکر کرد: زبان آثار، گویای سبک مثنوی نیست. اصول مهم ساده‌نویسی با توجه به گروه سنی رعایت نشده است. رسم‌الخط در کل اثر یکسان نیست. واژه‌ها و اصطلاحات نامأنوس معنی نشده است. در املا صحیح کلمات دقت کافی به عمل نیامده است و در استفاده از لغات به بار فرهنگی مثبت و منفی آنها توجه نشده است.

در مورد تصویر نیز می‌توان گفت تصویر نه تنها کتاب را بسیار جالب و جذاب می‌کند بلکه به کلمات و عبارات نیز روح و جذابیت می‌بخشد. کودک تصویر را می‌خواند، همچنان که بزرگ‌سالان، موضوع همراه آن را می‌خوانند. بررسی نتایج کیفیت تصاویر داستان‌های بازنویسی از مثنوی نشان می‌دهد که تصاویر ۳۱ داستان، جذابیت لازم را ندارد و خواننده را به خواندن تشویق نمی‌کند. در ۲۹ داستان نیز در طراحی تصاویر ضعف وجود دارد. نبود ارزش هنری در تصاویر و کمک نکردن تصویر به درک بهتر نوشته، از مشکلات دیگری است که در داستان‌ها دیده می‌شود.

در بررسی کیفیت ارائه نیز باید گفت که بزرگ‌ترین مشکل مربوط است به نداشتن صفحه‌ای مختص معرفی اثر اصلی. طرح جلد، صفحه‌آرایی و صحافی نامناسب، نداشتن واژه‌نامه، کیفیت پایین چاپ و نوع کاغذ از دیگر مشکلات کیفیت ارائه داستان‌ها بوده است.

مطالعه بیشتر در زمینه ادبیات کلاسیک و متون کهن فارسی، آشنایی با قواعد و اصول دستوری زبان فارسی و نیز رعایت رسم‌الخط یکسان، املا صحیح کلمات و معنا کردن واژه‌های نامأنوس و دشوار و در نظر گرفتن واژه‌نامه برای داستان‌ها و اختصاص

۱۰۴ / پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۳۹۲

صفحه‌ای به معرفی نویسنده اثر اصلی، همچنین تدوین سیاهه و آرسی استاندارد برای نقد و بررسی‌های دقیق‌تر، از مهم‌ترین مواردی است که به متخصصان و نویسندگان ادبیات کودک توصیه می‌شود.

پی‌نوشت

۱. از آنجا که تکرار کد داستان‌های بررسی شده در متن مقاله علاوه بر زیاد شدن حجم مقاله کمکی به خواننده نمی‌کند، رتبه‌بندی کتاب‌های بازنویسی شده بر اساس شاخص‌های کیفیت در جدول ۴ آمده است. گفتنی است شماره‌های زیبایی، ترتیب بررسی داستان است و در این جدول کتاب‌ها بر اساس امتیاز از بیشترین تا کمترین امتیاز مرتب شده‌اند.

جدول ۴: رتبه‌بندی کتاب‌های بازنویسی شده از مثنوی بر اساس شاخص‌های کیفیت

شماره زیبایی	پدیدآورنده	عنوان	امتیاز کل	کیفیت محتوا	پرداخت	کیفیت ساخت و نگارش	کیفیت زبان و نگارش	کیفیت تصاویر	کیفیت ارائه
۱	مجید ملامحمدی	آرزوی بزرگ، خیلی بزرگ (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۴۵	۱۴	۴	۹	۹	۹	۹
۳	جعفر ابراهیمی	بازار عطاران (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۴۳	۱۵	۴	۹	۸	۷	۷
۵۱	فیروزه گل محمدی	شغالی که در خم رنگ افتاد حکایت شغال و طاووس	۴۳	۱۳	۴	۸	۹	۹	۹
۵۴	مهدی فیروزان	حکایت طوطی و بازرگان (بر اساس قصه‌ای از مثنوی مولوی)	۴۲	۱۴	۴	۸	۹	۷	۷
۵۷	فرشته سرلک	جناب شغال رنگ ما را دزدیده (برگرفته از مثنوی معنوی)	۴۲	۱۳	۴	۸	۹	۸	۸
۱۱	مصطفی رحماندوست	راز آن درخت (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۴۱	۱۴	۴	۷	۸	۸	۸
۲۴	فریبا کلهر	با مثنوی پشت چراغ قرمز	۴۰	۱۳	۲	۷	۹	۹	۹
۲۳	رضا شیرازی	قصه‌های مثنوی ۲	۳۹	۱۴	۴	۷	۶	۸	۸
۳۶	امید پناهی‌آذر	اردشیر و درخت زندگی	۳۹	۱۳	۴	۷	۷	۸	۸
۱۰	مرجان فولادوند	نقاشان چینی و رومی	۳۸	۱۱	۳	۷	۹	۸	۸

شماره بازبینی	پدیدآورنده	عنوان	امتیاز کل	کیفیت محتوا	پرداخت	کیفیت ساخت و نگارش	کیفیت زبان و نگارش	کیفیت تصاویر	کیفیت ارائه
		(بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)							
۲۸	شهریار نفیسی	داستان‌های مثنوی برای همه (کتاب اول)	۳۸	۱۳	۲	۷	۹	۷	
۹	شراره وظیفه‌شناس	مرد جوان و خیاط حيله‌گر (بر اساس داستانی از مثنوی مولانا)	۳۷	۱۲	۲	۶	۹	۸	
۲۲	رضا شیرازی	قصه‌های مثنوی ۱	۳۷	۱۱	۴	۸	۶	۸	
۲۷	محمد رضا یوسفی	آیین	۳۷	۱۴	۲	۷	۸	۶	
۴	شکوه قاسم‌نیا	پرنده سخنگو (بر اساس حکایتی از مثنوی معنوی)	۳۶	۱۲	۲	۶	۹	۷	
۱۲	افسانه شعبان‌نژاد	روزی روزگاری	۳۶	۱۱	۴	۷	۶	۸	
۲	محمود پوروهاب	پیر چنگی (بر اساس حکایتی از مثنوی معنوی)	۳۵	۱۱	۴	۵	۷	۸	
۵	زهره پریرخ	راز (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۳۵	۱۲	۲	۵	۹	۷	
۶	افسانه شعبان‌نژاد	گنج و رنج (بر اساس حکایتی از مثنوی مولوی)	۳۵	۱۱	۳	۶	۸	۷	
۳۴	امید پناهی‌آذر	پادشاه و دزدان عجیب	۳۵	۱۱	۴	۴	۷	۹	
۵۳	محمود پوروهاب	قضاوت نادرست	۳۵	۱۱	۲	۶	۹	۷	
۵۶	جعفر ابراهیمی	قصه‌های شیرین مثنوی مولوی (ج۴)	۳۵	۱۴	۴	۹	.	۸	
۳۱	شکوه‌السادات خوانساری‌نژاد	شتر و موش	۳۴	۱۲	۲	۷	۸	۵	
۳۸	امید پناهی‌آذر	نقشه شگفت‌انگیز	۳۴	۹	۴	۶	۷	۸	
۳۷	امید پناهی‌آذر	آرزوی پرماجرا	۳۳	۹	۳	۷	۶	۸	
۴۷	پرویز امینی	زشت و زیبا	۳۳	۱۱	۳	۴	۹	۶	
۵۸	مهری ماهوتی	خر باشم بهتر است	۳۳	۱۰	۲	۶	۹	۶	
۳۵	امید پناهی‌آذر	بزار و عزراییل	۳۲	۱۰	۳	۵	۶	۸	
۳۹	امید پناهی‌آذر	مارگیر و اژدها	۳۲	۱۰	۳	۴	۷	۸	
۵۵	محمد محمدی اشتهدادی	داستان‌های مثنوی (ج۴)	۳۲	۱۴	۴	۹	.	۵	

شماره بازبینی	پدیدآورنده	عنوان	امتیاز کل	کیفیت محتوا	پرداخت	کیفیت ساخت و نگارش	کیفیت زبان و نگارش	کیفیت تصاویر	کیفیت ارائه
۲۱	حمید عاملی	پادشاه و کنیزک بر اساس داستان‌های مثنوی مولوی	۳۱	۱۵	۴	۶	۶	۴	۲
۳۲	مهدی کاموس	بیست حکایت از مثنوی	۳۱	۱۴	۴	۵	۴	۴	۴
۳۳	شکوه‌السادات خوانساری‌نژاد	موش و قورباغه	۳۱	۱۱	۲	۷	۹	۲	۲
۴۹	پرویز امینی	زاغ و لک‌لک	۳۰	۹	۳	۵	۸	۵	۵
۵۹	مهری ماهوتی	کر و کور و لخت و عور	۳۰	۷	۱	۶	۹	۷	۷
۶۰	مهری ماهوتی	آرزو	۳۰	۹	۲	۴	۸	۷	۷
۱۶	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	هم زشت هم زیبا	۲۹	۱۲	۲	۶	۶	۳	۳
۴۶	امینی، پرویز	جوان ابله	۲۹	۸	۳	۵	۷	۶	۶
۵۲	والایی، علی‌اکبر	آهوی آدم	۲۹	۱۳	۲	۴	۴	۶	۶
۶۲	پرویز امینی	طوطی و بازرگان	۲۹	۹	۲	۷	۳	۸	۸
۴۸	پرویز امینی	میهمان شرمسار	۲۸	۱۲	۳	۳	۵	۵	۵
۵۰	پرویز امینی	آئینه	۲۸	۸	۳	۵	۷	۵	۵
۱۳	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	شغالی که طاووس شد	۲۷	۱۲	۲	۶	۴	۳	۳
۱۸	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	طاووس عاقل	۲۷	۷	۲	۶	۸	۴	۴
۱۹	پرویز امینی	فیل در تاریکی	۲۷	۱۰	۲	۵	۴	۶	۶
۲۰	احمد نفیسی	مثنوی مولوی: به زبان ساده برای نوجوانان	۲۷	۱۴	۳	۷	۰	۳	۳
۱۵	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	طوطی طاس و بقال	۲۶	۱۲	۲	۵	۴	۳	۳
۱۴	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	شیر بهتر می‌داند	۲۵	۱۰	۲	۶	۴	۳	۳
۲۶	تهمینه مهربانی	قصه‌های مثنوی	۲۵	۱۴	۲	۷	۰	۲	۲
۴۳	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	پادشاهی در میان دزدها	۲۵	۱۲	۲	۵	۳	۳	۳

شماره بازبینی	پدیدآورنده	عنوان	امتیاز کل	کیفیت محتوا	کیفیت ساخت و پرداخت	نگارش	کیفیت زبان و نگارش	کیفیت تصاویر	کیفیت ارائه
۲۵	احمد نفیسی	مثنوی مولوی: به زبان ساده برای نوجوانان (ج ۱)	۲۴	۱۳	۲	۷	.	۲	
۴۲	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	باغ گللابی	۲۴	۱۰	۲	۵	۴	۳	
۴۵	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	گوهر گران بها	۲۴	۱۰	۲	۶	۳	۳	
۴۱	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	اشتباه بزرگ	۲۳	۱۱	۲	۵	۲	۳	
۴۴	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	راز صندوقچه	۲۳	۱۱	۲	۴	۳	۳	
۶۱	محمد قاسم زاده	داستان های مثنوی	۲۳	۱۱	۲	۵	.	۵	
۱۷	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	طلسم	۲۲	۶	۲	۵	۶	۳	
۶۳	مریم شریف رضویان	دوست نادان	۲۱	۹	۲	۵	۲	۳	
۲۹	علی صباحی محمدی	داستان های کوتاه برگزیده از مثنوی مولوی	۲۰	۹	۳	۳	.	۵	
۴۰	مریم شریف رضویان؛ فریدون اروجلو	دختر فراموش کار	۲۰	۷	۲	۵	۳	۳	
۳۰	پرهام تصدیقی	داستان هایی از مثنوی	۱۸	۸	۲	۴	۱	۳	
۸	نسرین امینی	داستان های دل نشین ایرانی	۱۷	۹	۲	۵	.	۱	
۷	نسرین امینی	داستان های ماندگار ایرانی	۱۶	۸	۲	۵	.	۱	

منابع

- ابراهیمی، جعفر (۱۳۸۶) بازار عطاران، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
----- (۱۳۸۹) قصه‌های شیرین مثنوی مولوی، تهران، پیدایش.
امینی، پرویز (۱۳۸۹) آیین، تهران، وزیر.
----- (۱۳۸۹) جوان ابله، تهران، وزیر.
----- (۱۳۸۹) زاغ و لک‌لک، تهران، وزیر.
----- (۱۳۸۹) زشت و زیبا، تهران، وزیر.
----- (۱۳۸۹) طوطی و بازرگان، تهران، وزیر.
----- (۱۳۸۹) فیل در تاریکی، تهران، وزیر.
----- (۱۳۸۹) مرد مفلس، تهران، وزیر.
----- (۱۳۸۹) میهمان شرمسار، تهران، وزیر.
امینی، نسرين (۱۳۸۸) داستان‌های دل‌نشین ایرانی، تهران، قصر کتاب.
----- (۱۳۸۹) داستان‌های ماندگار ایرانی، تهران، قصر کتاب.
پایور، جعفر (۱۳۸۰) شیخ در بوته: روش‌های بازنویسی و بازآفرینی و ترجمه و پرداخت در آثار ادبی، تهران، اشراقیه.
پریخ، زهره (۱۳۸۶) راز، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
پناهی‌آذر، امید (۱۳۸۸) آرزوی پرماجرا، تهران، هیرمند.
----- (۱۳۸۸) اردشیر و درخت زندگی، تهران، هیرمند.
----- (۱۳۸۸) بزاز و عزراییل، تهران، هیرمند.
----- (۱۳۸۸) پادشاه و دزدان عجیب، تهران، هیرمند.
----- (۱۳۸۸) مارگیر و اژدها، تهران، هیرمند.
----- (۱۳۸۸) نقشه شگفت‌انگیز، تهران، هیرمند.
پور وهاب، محمود (۱۳۸۶) پیر چنگی، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
----- (۱۳۸۸) قضاوت نادرست، مشهد، عروج اندیشه.
تصدیقی، پرهام (۱۳۸۵) داستان‌هایی از مثنوی، تهران، نشر شهر.
توزنده جانی، جعفر (۱۳۸۷) «بازآفرینی، خلق اثر جدید یا حفظ اثر کهن؟»، روشنان، نشریه تخصصی ادبیات کودک و نوجوان، ش ۷، بهار، صص ۲۰ - ۲۷.
جمالی، فروغ (۱۳۹۰) «معیارهای بررسی ادبیات کهن برای کودکان و نوجوانان (گزیده‌ها، گردآوری ادبیات عامیانه و آثار بازنویسی و بازآفرینی شده)»، بازیابی ۳ آبان ۱۳۹۰، از <http://www.cbc.ir>
حجازی، بنفشه (۱۳۸۲) ادبیات کودکان و نوجوانان: ویژگی‌ها و جنبه‌ها، تهران، روشنگران و مطالعات زنان.

- خوانساری‌نژاد، شکوه‌السادات (۱۳۸۰) شتر و موش، تهران، شکوه دانش.
- (۱۳۸۰) موش و قورباغه، تهران، شکوه دانش.
- خیشوند، آقانور (۱۳۸۶) دست‌نامه‌ تهیه و تدوین طرح پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران، صادق‌نیا.
- رحماندوست، مصطفی (۱۳۸۶) راز آن درخت، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- سرلک، فرشته (۱۳۸۹) جناب شغال رنگ ما را دزدیده، تهران، چاپ و نشر نظر.
- شریف رضویان، مریم (۱۳۸۴) دوست نادان، تهران، طاهر.
- شریف رضویان، مریم و فریدون اروجلو (۱۳۸۱) شغالی که طاووس شد، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۱) شیر بهتر می‌داند، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۱) طاووس عاقل، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۱) طلسم، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۱) طوطی طاس و بقال، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۱) هم زشت هم زیبا، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۲) اشتباه بزرگ، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۲) دختر فراموش‌کار، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۳) باغ گلابی، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۳) پادشاهی در میان دزدها، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۳) راز صندوقچه، تهران، طاهر.
- (۱۳۸۳) گوهر گران‌بها، تهران، طاهر.
- شعبان‌نژاد، افسانه (۱۳۸۶) روزی روزگاری، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- (۱۳۸۶) گنج و رنج، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- شیرازی، رضا (۱۳۸۶) قصه‌های مثنوی، ج ۱، تهران، پیام محراب.
- (۱۳۸۶) قصه‌های مثنوی، ج ۲، تهران، پیام محراب.
- صباحی محمدی، علی (۱۳۷۸) داستان‌های کوتاه برگزیده مثنوی معنوی، ارومیه، ادیبان.
- عاملی، حمید (۱۳۷۸) بچه‌ها سلام، تهران، بچه‌ها سلام.
- فولادوند، مرجان (۱۳۸۶) نقاشان چینی و رومی، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- فیروزان، مهدی (۱۳۶۹) حکایت طوطی و بازرگان، تهران، سروش.
- قاسم‌زاده، محمد (۱۳۸۹). داستان‌های مثنوی، تهران، هیرمند.
- قاسم‌نیا، شکوه (۱۳۸۶). پرنده‌ی سخنگو. تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- کاموس، مهدی (۱۳۷۹) بیست حکایت از مثنوی، تهران، جهان کتاب.
- کرپیندورف، کلوس (۱۳۸۳) تحلیل محتوا: مبانی روش‌شناسی، ترجمه هوشنگ نایی، تهران، نی.

۱۱۰ / پژوهش زبان و ادبیات فارسی، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۳۹۲

کلهر، فریبا (۱۳۸۹) با مثنوی پشت چراغ قرمز، تهران، نشر شهر.
گل محمدی، فیروزه (۱۳۷۱) شغالی که در خم رنگ افتاد، تهران، سروش.
گولپینارلی، عبدالباقی (۱۳۷۴) نثر و شرح مثنوی شریف، ج ۳، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
ماهوتی، مهری (۱۳۸۸) آرزو، تهران، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت.
----- (۱۳۸۸) خر باشم بهتر است، تهران، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت.

----- (۱۳۸۸) کر و کور و لخت و عور، تهران، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه فرهنگی منادی تربیت.

محمدی اشتهازدی، محمد (۱۳۶۹) داستان‌های مثنوی، تهران، پیام آزادی.
ملا محمدی، مجید (۱۳۸۶) آرزوی بزرگ خیلی بزرگ، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

مهربانی، تهمینه (۱۳۷۶) قصه‌های مثنوی، تهران، کتاب درنا.
نصر اصفهانی، ریحانه (۱۳۸۸) بررسی اصول و روش‌های بازنویسی در ادبیات کودک (بر اساس ۲۰ داستان پرکاربرد)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، دانشکده ادبیات، تهران.

نفیسی، احمد (۱۳۷۴) مثنوی مولوی به زبان ساده، تهران، تهران.
نفیسی، شهریار (۱۳۸۸) داستان‌های مثنوی برای همه، تهران، شیرازه.
والایی، علی‌اکبر (۱۳۸۵) آهوی آدم، تهران، منادی تربیت.
وظیفه‌شناس، شراره (۱۳۸۷) مرد جوان و خیاط حيله‌گر، تهران، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

هاشمی‌نسب، صدیقه (۱۳۶۶) بررسی جنبه‌های مختلف بازنویسی از ادبیات کلاسیک ایران برای کودکان و نوجوانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، تهران.

یوسفی، محمدرضا (۱۳۸۳) آیین، تهران، شباویز.

Allen, Bryce & Reser, David (1990) Content analysis in library and information science researches. *Library and information science research*. 12 (3), 251-262.
Given, Lisa (2006) Qualitative research in evidence based practice: a valuable partnership. *Library Hi Tech*, 24 (3), 376-386.

پرتال جامع علوم انسانی